

MINISTER
KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Warszawa, 25 lipca 2019 r.

DOZ-OAiK.650.819.2019.ML

Decyzja

Po rozpatrzeniu odwołania Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków Oddz. Warmińsko-Mazurski z 27.06.2019 r., odwołania Stowarzyszenia Architektów Polskich Oddz. w Olsztynie z 5.07.2019 r. oraz odwołania Stowarzyszenia Forum Rozwoju Olsztyna z 11.07.2019 r. od decyzji Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z 12.06.2019 r., znak: IZAR.5140.1.10.2017, odmawiającej wpisania do rejestru zabytków nieruchomości województwa warmińsko-mazurskiego kompleksu dworca głównego PKP i PKS wraz z przylegającym budynkiem biurowym i zadaszeniami wejściowymi, położonego przy Placu Konstytucji 3 Maja w Olsztynie - na podstawie art. 7 pkt 1, art. 9 ust. 1, art. 89 pkt 1, art. 93 ust. 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. 2018, 2067 ze zm.) oraz art. 17 pkt 2, art. 127 § 2, art. 138 § 1 pkt 1 Kodeksu postępowania administracyjnego (j.t. Dz. U. 2018, 2096 ze zm.)

orzekam:

- utrzymać zaskarżoną decyzję w mocy.

Uzasadnienie

Jak wynika z akt sprawy, postępowanie administracyjne w sprawie wpisania do rejestru zabytków nieruchomości kompleksu dworca głównego PKP i PKS wraz z przylegającym budynkiem biurowym, zadaszeniami wejściowymi i wiatami peronowymi nr 2, 3, 4, znajdującego się przy Placu Konstytucji 3 Maja w Olsztynie, zostało wszczęte z urzędu postanowieniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 20.07.2017 r., znak: DOZ-OAiK.650.634.2017 [MW]. Zakres postępowania określony w ww. postanowieniu jest zgodnym z treścią wniosków Stowarzyszenia Architektów Polskich Oddział w Olsztynie z 24.03.2016 r., Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków Oddział Warmińsko-Mazurski z 26.03.2017 r. oraz Stowarzyszenia Forum Rozwoju Olsztyna z 26.03.2017 r.

Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków dopuścił do udziału na prawach strony w przedmiotowym postępowaniu: Stowarzyszenie Architektów Polskich Oddział w Olsztynie - postanowieniem nr 315/2017 z 23.08.2017 r.; Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków Oddział Warmińsko-Mazurski - postanowieniem nr 316/2017 z 23.08.2017 r.; Stowarzyszenie Forum Rozwoju Olsztyna - postanowieniem nr 317/2017 z 23.08.2017 r. Następnie pismem z 23.08.2017 r. zawiadomił strony o wszczęciu ww. postępowania.

W toku postępowania Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków wydał decyzję nr 48/2018 z 2.02.2018 r., którą wpisał do rejestru zabytków nieruchomości wiaty na peronach 2, 3, 4 oraz odmówił wpisania do ww. rejestru kompleksu dworca głównego PKP i PKS wraz z przylegającym budynkiem biurowym i zadaszeniami wejściowymi. Decyzja ta z przyczyn formalno-prawnych została uchylona decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 22.06.2018 r., znak: DOZ-OAiK.650.288.2018.ML. Następnie Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków decyzją administracyjną z 18.01.2019 r. wpisał

do rejestru zabytków ruchomych dwie mozaiki ściennie oraz dwa napisy przestrzenne z budynku dworca PKP i PKS, a także wpisał do rejestru zabytków nieruchomych wiaty na peronach 2, 3, 4, a jednocześnie odmówił wpisania do rejestru zabytków nieruchomych zespołu budynków wchodzących w skład kompleksu dworca głównego PKP i PKS wraz budynkiem biurowym. Ponadto, ww. decyzją odmówił objęcia indywidualną ochroną prawną budynku dworcowego oraz budynku biurowego przy Placu Konstytucji 3 Maja w Olsztynie. Decyzja ta została uchylona decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 15.03.2019 r., znak: DOZ-OAiK.650.246.2019.ML, wobec stwierdzenia jej wadliwości oraz konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego dotyczącego zabytków ruchomych, zapewnienia czynnego udziału wszystkim stronom w toku postępowania oraz rozpatrzenia materiału dowodowego i ustalenia wartości zabytku nieruchomego, w zakresie ściśle określonym postanowieniem Ministra z 20.07.2017 r.

W toku ponownego rozpatrzenia sprawy Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków wydał decyzje administracyjne, którymi wpisał do rejestru zabytków ruchomych: napis przestrzenny „Dworzec Autobusowy” na dachu dworca PKP i PKS (decyzja z 12.06.2019 r., nr rejestru B-401), mozaikę ścienną w budynku dworca PKS (decyzja 12.06.2019 r., nr rejestru B-402) oraz napis przestrzenny „Dworzec Kolejowy” i mozaikę ścienną w budynku dworca PKP (decyzja z 12.06.2019 r., nr rejestru B-403). Ponadto, do rejestru zabytków nieruchomych wpisał wiaty na peronach 2, 3, 4 (decyzja z 12.06.2019 r., nr rejestru A-4651).

Natomiast decyzją z 12.06.2019 r., znak: IZAR.5140.1.10.2017 Nr pisma 5741, Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków odmówił wpisania do rejestru zabytków nieruchomych województwa warmińsko-mazurskiego kompleksu dworca głównego PKP i PKS wraz z przylegającym budynkiem biurowym i zadaszeniami wejściowymi, położonego przy Placu Konstytucji 3 Maja w Olsztynie. Powołując się na obszerny materiał dowodowy, organ konserwatorski stwierdził, że wartości posiadane przez ww. kompleks są niewystarczające do objęcia go ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków. Organ podkreślił, że wobec unifikacji rozwiązań projektowych wśród dzieł epoki powojennego modernizmu, ocena wartości historycznych, naukowych i artystycznych obiektu, wymaga zastosowania kryteriów pomocniczych waloryzujących poprzez „nowatorstwo technologiczne i architektoniczne, dobrej jakości materiały, uznanie współczesnych”, ponieważ takie elementy definiują udane dzieła architektury, wyróżniające się wśród stypizowanych realizacji PRL „będących wypadkową ograniczeń ekonomicznych i technologicznych”. Na tej podstawie Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków stwierdził, że wprawdzie pod względem historycznym i naukowym przedmiotowy kompleks budowlany jest świadectwem twórczości arch. Zygmunta Kłopotkiego i elementem historii Olsztyna, jednakże nie oznacza to, że posiada ponadprzeciętną wartość historyczną. Dworzec olsztyński tj. budynek dworca PKP i PKS stanowi bowiem typową realizacją komunikacyjną lat 60. i 70. XX w., wpisującą się w ówczesne podstawowe zasady projektowania dworców. Organ ocenił, że podkreślane przez organizacje społeczne, rozwiązanie polegające na połączeniu funkcji dworca kolejowego z autobusowym, w tym przypadku ma drugorzędne znaczenie. Na podstawie ustaleń stanu faktycznego, Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków uznał, że dla badań naukowych z zakresu architektury i historii sztuki większe walory naukowe i poznawcze reprezentują archiwalia dotyczące budynku dworcowego niż stan istniejący. Jednocześnie zauważył, że Tadeusz Przemysław Szafer, autor cyklu publikacji poświęconych architekturze powojennej Polski, które dotychczas jest najpełniejszym źródłem jej poznania, nie wspomina ani o olsztyńskim budynku dworcowym ani o towarzyszącym mu biurowcu, przy czym jednocześnie wskazał inne dzieła Zygmunta Kłopotkiego (tj. dworzec w Zielonej Górze oraz dworzec Warszawa Zachodnia). Architekturę kompleksu przy Placu

Konstytucji 3 Maja w Olsztynie, określił jako tworzoną przez formy niezwykle proste, powtarzalne, pospolite i bez cech indywidualnych. Podkreślił, że nawet czytelne nawiązania do twórczości Le Corbusiera w budynku biurowym nie uzasadniają wystarczająco wpisu ww. obiektu do rejestru zabytków, ponieważ fakt inspirowania się działalnością uznanego twórcy nie nobilituje sam w sobie dzieła i nie przesądza o interesie społecznym w jego zachowaniu. Organ konserwatorski wyjaśnił, że z wartościami zabytkowymi nierozzerwalnie wiąże się pojęcie autentyzmu, który jest podstawą do uznania wartości historycznej, artystycznej i naukowej danego obiektu. W tym kontekście wskazał, że według zgromadzonego materiału dowodowego, od momentu powstania budynku dworca kolejowego i autobusowego w jego wyrazie architektonicznym doszło do deprecjonujących przekształceń. Organ podkreślił: „W przypadku połączonych dworców PKP i PKS jednym z najcenniejszych elementów był sposób kształtowania fasad skrzydeł dworca kolejowego, z rytmicznymi, przeszklonymi podziałami i akcentami w postaci zadaszeń głównych wejść. Przeszklenia zostały połowicznie zabudowane zapeckami znajdujących się wewnątrz punktów usługowych. Forum Rozwoju Olsztyna (...) wskazało ponadto na zabudowę południowego podcienia biurowca oraz docieplenie styropianem jego ścian. Dokonane przekształcenia doprowadziły w znacznym stopniu do utraty autentyczności budynku, co negatywnie wpłynęło na jego wartości historyczne, artystyczne i naukowe, a także jednocześnie znacznie obniżyło wartości zabytkowe całego zespołu”. Oceniając kompleks budynków dworcowych wraz z budynkiem biurowym w kontekście przestrzennym, organ konserwatorski stwierdził, że zespół ten nie stanowi wyrazistego akcentu architektonicznego, ponieważ jest jednym z wielu elementów w otaczającej go przestrzeni. Oznacza to, że pozostaje bez wpływu na sposób jej kształtowania, a forma dominanty wysokościowej (przewidziana w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego), nie wymaga bezwzględnego zachowania dotychczasowej substancji zabudowy. Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków podkreślił, że ocena zasadności wpisu do rejestru zabytków dokonywana jest w oparciu o stan obecny, a nie archiwalne fotografie lub wizualizacje obrazujące możliwości remontu. Jednocześnie zauważył, że choć stan techniczny obiektu jest okolicznością drugorzędą, to w przedmiotowej sprawie nie można zignorować przekształceń obiektu, prowadzących do zatarcia jego wartości zabytkowych manifestujących się w materialnej substancji.

Od powyższej decyzji, odwołały się organizacje społeczne: Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków Oddział Warmińsko-Mazurski, Stowarzyszenie Architektów Polskich Oddział w Olsztynie oraz Stowarzyszenie Forum Rozwoju Olsztyna.

W odwołaniu z 27.06.2019 r. Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków Oddział Warmińsko-Mazurski uznało zaskarżoną decyzję za wewnętrznie sprzeczną, wydaną bez uzasadnienia faktycznego, na podstawie wzajemnie wykluczających się opinii. Jednocześnie Stowarzyszenie to podkreśliło przestrzenne walory kompleksu budynków, a także odniosło się szczegółowo do ustawowych wyróżników zespołu budowlanego tj. autora, czasu powstania, materiału, funkcji, związku z wydarzeniami historycznymi. Uznano także, że wtórne przekształcenia w budynkach są usuwalne, a sam kompleks jest w stosunkowo dobrym stanie i stabilny konstrukcyjnie. Następnie w sposób polemiczny Stowarzyszenie odniosło się do treści uzasadnienia zaskarżonej decyzji, podsumowując, że kompleks Dworca Głównego w Olsztynie, pełni istotną rolę w panoramie Olsztyna, jest jedną z ciekawszych realizacji w obrębie architektury transportu publicznego powojennego modernizmu, a zatem ma znaczenie dla historii architektury w skali kraju. Natomiast budynek biurowy (wieżowiec administracyjno-hotelowy PKP i PKS) „o lekkiej konstrukcji, będąc dominantą w dzielnicy Olsztyna znakomicie akcentuje funkcję przestrzeni publicznej jaką niewątpliwie pełni transport publiczny”. Stowarzyszenie uznało, że obecny stan zachowania obiektów nie przesądza o nieodwracalnej utracie pierwotnych walorów architektonicznych, ponieważ

możliwe jest przywrócenie pierwotnej formy obiektów kompleksu dworcowego oraz ucytelnienie cech decydujących o ich indywidualnym wyrazie estetycznym.

W odwołaniu z 5.07.2019 r. Stowarzyszenie Architektów Polskich Oddział w Olsztynie zarzuciło Warmińsko-Mazurskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, że wydając zaskarżoną decyzję w sposób niepełny wyjaśnił stan faktyczny i przeprowadził wybiórczą analizę materiału dowodowego, a także pozbawił decyzję „prawidłowego uzasadnienia faktycznego”, co w ocenie skarżącego stanowi naruszenie art. 7, art. 77 § 1, art. 80 oraz art. 107 § 3 w zw. z art. 11 k.p.a. Jednocześnie Stowarzyszenie wniosło o orzeczenie o wpisie do rejestru zabytków kompleksu dworca głównego PKP i PKS wraz z przylegającym budynkiem biurowym, zadaszeniami wejściowymi - stanowiących historyczny zespół budowlany. Uzasadniając odwołanie w punktach odniosło się do ustaleń Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w celu wykazania, iż przedmiotowy zespół wypełnia przesłanki kwalifikujące go do ochrony poprzez wpis do rejestru zabytków, odniesiono się m.in. do kwestii autentyczności obiektu i zachowania oryginalnej substancji, funkcji obiektu oraz kompozycji urbanistycznej, a także podkreślono wyjątkowość tego zespołu w skali kraju. Ponadto, Stowarzyszenie przedstawiło swoje stanowisko w sprawie określenia interesu społecznego w przedmiotowej sprawie.

W odwołaniu z 11.07.2019 r. Stowarzyszenie Forum Rozwoju Olsztyna zarzuciło zaskarżonej decyzji naruszenie art. 7, art. 77 § 1, art. 80 oraz art. 107 § 3 w zw. z art. 11 k.p.a. w związku z niepełnym wyjaśnieniem stanu faktycznego, niespójną analizą zgromadzonego materiału dowodowego oraz brakiem prawidłowego uzasadnienia faktycznego i prawnego decyzji. Ponadto, Stowarzyszenie zarzuciło naruszenie art. 3 pkt 13 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ponieważ decyzja w jego ocenie została wydana „w oparciu o pozaustawowe kryteria dot. ponad przeciętnych wartości, struktury własnościowej obiektu, sposobu w jaki powstał projekt zespołu budowlanego, nowatorstwa technologicznego i architektonicznego, dobrej jakości materiałów, uznania współczesnych”. Uznało jednocześnie, iż organ konserwatorski dowolnie przyjął, że nie istnieją przesłanki przemawiające za wpisaniem zespołu dworca do rejestru zabytków, czym naruszył art. 9 ust. 1 ww. ustawy. Na tej podstawie Stowarzyszenie wniosło o uchylenie zaskarżonej decyzji i wpisanie do rejestru zabytków zespołu budowlanego składającego się z dworca PKP i PKS oraz budynku biurowego i zadaszeń wejściowych. Uzasadniając swoje odwołanie organizacja ta powołała się na treść swojego wcześniejszego odwołania z 18.02.2019 r. (od uprzedniej decyzji Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z 18.01.2019 r.), a także przedstawiła kolejne argumenty podkreślające wartość i autentyczność zespołu dworcowego oraz polemizując z ustaleniami organu konserwatorskiego i treścią zaskarżonej decyzji.

Na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego organ odwoławczy stwierdził co następuje.

Na wstępie należy wyjaśnić, że definicja zabytku zawarta w art. 3 pkt 1 i 2 ww. ustawy, określa zabytek nieruchomy jako nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ponadto zgodnie z art. 6 ust. 1 tej ustawy, ochronie i opiece podlegają zabytki, bez względu na stan zachowania. Z definicji tej nie wynika jednak, że za zabytek należy uznawać jedynie obiekty wpisane do rejestru zabytków. Przepis art. 7 ww. ustawy przewiduje bowiem następujące formy ochrony zabytków: wpis do rejestru (pkt 1), uznanie za pomnik historii (pkt 2), utworzenie parku kulturowego (pkt 3) oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo

w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (pkt 4).

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Organy ochrony zabytków są władne do dokonywania oceny zabytku pod względem posiadanych przez niego wartości artystycznych, historycznych lub naukowych. Właściwość do wpisania obiektu do rejestru zabytków posiada bowiem wyłącznie wojewódzki konserwator zabytków, który dysponując kadrami pracowników, wykształconą w zakresie historii sztuki, historii architektury i zabytkoznawstwa, jest w stanie obiektywnie ocenić - w oparciu o zebrany materiał dowodowy - czy dany obiekt posiada walory zabytkowe (por. m.in. wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 14.03.2008 r., sygn. akt I SA/Wa 19/08; z 9.07.2010 r., sygn. akt I SA/Wa 640/10; z 26.10.2012 r., sygn. akt I SA/Wa 1077/12).

Analiza treści decyzji oraz materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, wykazała że rozstrzygnięcie podjęte przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do kompleksu dworca głównego PKP i PKS wraz z przylegającym budynkiem biurowym i zadaszeniami wejściowymi, położonego w Olsztynie, jest merytorycznie słuszne i nie narusza prawa.

Materiał dowodowy, opisany w treści zaskarżonej decyzji, odzwierciedla przywołane w tej decyzji ustalenia stanu faktycznego i został prawidłowo oceniony przez organ konserwatorski. W aktach sprawy znajdują się protokoły oględzin obiektu z 18.10.2017 r. oraz 16.05.2019 r., kopie archiwaliów (w tym dokumenty z akt osobowych architekta i broszura dotycząca dworca w Olsztynie z 1971 r.), kopie i wyimki z opracowań T.P. Szafera i A. Gzowskiej, a także opinie eksperckie:

1. „Ekspertyza konserwatorska dotycząca zabudowań Dworca Głównego w Olsztynie, Plac 3 Maja 1”, opracowana przez dr hab. inż. arch. Jana Salma na zlecenie Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Autor unikając sformułowania jednoznacznych wniosków co do wartości kompleksu zabudowań dworcowych w Olsztynie i zasadności jego wpisania do rejestru zabytków, pozytywnie wyróżnił kilka komponentów kompleksu, w tym elewacje dworca z zadaszonymi wejściami i fasadę dworca autobusowego. Zwrócił uwagę także na układ dworca z dominantą wysokościową, przy czym nie opowiedział się za potrzebą ochrony obiektu biurowego. Natomiast zdecydowanie wskazał na konieczność ochrony wybranych elementów wewnętrznego wystroju budynków dworcowych;
2. „Opinia dotycząca waloryzacji budynku Dworca PKP przy Pl. Konstytucji 3 Maja 1 w Olsztynie autorstwa mgr inż. arch. Zygmunta Kłopotckiego z zespołem w świetle ustaleń faktycznych - rozpoznanie merytoryczne na rzecz określenia ewentualnej kwalifikacji obiektu do rejestru zabytków bądź gminnej ewidencji zabytków (GEZ)”, opracowana w listopadzie 2017 r. przez dr. hab. inż. arch. Roberta Barełkowskiego - przedłożona przez Dworzec Nieruchomości Sp. z o.o. Opinia miała na celu rozpoznanie merytoryczne wartości budynku zintegrowanego dworca PKP i PKS, odniesionych do waloryzacji innych realizacji arch. Zygmunta Kłopotckiego. Autor opinii uznał, że dworzec ten jest najbardziej spójnym stylistycznie przykładem w twórczości tego architekta, jednak na tle dorobku epoki lat 60. i 70. XX w., w szczególności architektury dworcowej, „zachowując szereg interesujących cech, nie wykazuje porównywalnego stopnia wysycenia wartościami

i cennymi komponentami”. Na tej podstawie sformułował wniosek, że ochrona konserwatorska, poprzez jego wpisanie do rejestru zabytków bądź włączenie do gminnej ewidencji zabytków, jest nieuzasadniona. Jednocześnie podkreślił, że ochronę pozainstytucjonalną powinno się zapewnić poszczególnym, atrakcyjnym komponentom kompleksu. Do ustaleń włączył schematy i matryce waloryzacji przedmiotowego zespołu. Autor uznał za właściwe zachowanie dominanty wysokościowej kompleksu, lecz wskazał, że nie wymaga to zachowania obecnego budynku biurowego. Natomiast zauważył potrzebę ewentualnego objęcia ochroną mozaik z wnętrza budynku dworcowego;

3. „Opinia urbanistyczna dotycząca analizy urbanistycznej kompleksu dworca głównego PKP i PKS wraz z przylegającym budynkiem biurowym, zadaszeniami wejściowymi oraz wiatami peronowymi nr 2, 3, 4, znajdującego się przy Placu Konstytucji 3 Maja pod kątem wpisania do rejestru zabytków”, opracowana w listopadzie 2017 r. przez prof. dr hab. inż. arch. Piotra Lorensa - przedłożona przez Dworzec Nieruchomości Sp. z o.o. Autor opinii odnosząc się do przestrzennych uwarunkowań ww. kompleksu, wraz z opisem ich stanu obecnego oraz waloryzacją - stwierdził, że stanowi on przykład typowej architektury okresu tzw. późnego modernizmu, został wzniesiony na w miejscu dawnego zespołu dworcowego i nie jest istotną dominantą w krajobrazie miasta. Podkreślił, że zespół pierwotnie stanowił dość spójne dzieło o cechach architektury użytecznej, jednak „nie był obiektem wybitnym czy choćby wyróżniającym się w skali miasta czy kraju”. Następnie wskazał, że obecnie obiekt dworcowy jest przekształcony (wnętrza, elewacje), natomiast dobrze zachowały się wiaty peronowe z przełomu XIX i XX w. Autor we wniosku końcowym stwierdził, że charakter obiektu dworcowego, jak i jego stan zachowania nie czynią zasadnym wpisania go do rejestru zabytków;
4. „Opinia dotycząca rozpoznania znaczenia budynku Dworca PKP przy Pl. Konstytucji 3 Maja 1 w Olsztynie autorstwa mgr inż. arch. Zygmunta Kłopotckiego z zespołem w kontekście innych obiektów architektury dworcowej powstałych w latach 1946-1989 (PRL), a także rozpoznania znaczenia i sposobu oddziaływania na przestrzeń miasta – analiza urbanistyczna. Opinia ta nawiązuje do treści decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2018 r., nr DOZ.OAiK.650.288.2018.ML”, opracowana we wrześniu 2018 przez dr. hab. inż. arch. Roberta Barełkowskiego - przedłożona przez Dworzec Nieruchomości Sp. z o.o. W opracowaniu tym autor dokonał szczegółowej analizy wartości kompleksu dworca w Olsztynie na tle innych realizacji dworcowych powstałych w okresie powojennym (1946-1989). Ponadto, dokonał w wielu aspektach analizy kontekstu urbanistycznego ww. kompleksu. Na tej podstawie sformułował wniosek, wskazując, że „choć lokalnie rola tego obiektu była znacząca i należy on współcześnie do dworców o stosunkowo wysokiej kategorii wojewódzkich, to nie jest reprezentantem puli tych obiektów obsługujących ruch kolejowy (pasażerski), którym nadano znaczenie przez daleko idące zindywidualizowanie formy architektonicznej oraz organizację procesu inwestycyjnego sprzyjającą akcentowaniu zamysłu architektonicznego”. Następnie odnosząc się do analizy urbanistycznej stwierdził „kompleks dworcowy w Olsztynie nie stanowi atraktora w rozumieniu struktury miejskiej”, pozbawiony jest też potencjału budowania funkcji miejskiej poza obsługą podróźnych, a zatem nie wymaga zachowania w aktualnym kształcie. We wniosku końcowym autor podtrzymał swoje stanowisko wyrażone w opinii z 2017 r., przy czym uznał, że „budynek dworca PKP i PKS posiada pozakonserwatorskie walory architektoniczne”, więc nie istnieją merytoryczne przesłanki pozwalające na wpisanie ww. kompleksu do rejestru zabytków lub włączenia do gminnej ewidencji zabytków.

Na podstawie wyżej przywołanych dowodów, należy stwierdzić, że zarówno walory architektoniczne, jak i przestrzenne ww. kompleksu budynków nie uzasadniają wpisania tego

zespołu do rejestru zabytków. Eksperti po analizie aspektów historycznych oraz artystycznych związanych z omawianym obiektem, a także na podstawie porównań z innymi przykładami powojennych, modernistycznych realizacji obiektów użyteczności publicznej uznali, że omawiany zespół nie jest nośnikiem wyjątkowych wartości zabytkowych. Kompleks dworcowy w Olsztynie określono jako czytelny i reprezentatywny przykład trendów w architekturze lat 60. i 70. XX w., a jednocześnie zidentyfikowano jako standardową realizację doby PRL. Podkreślono, że zaliczenie ww. realizacji do spuścizny arch. Zygmunta Kłopotckiego, ma jedynie charakter poznawczy natomiast nie podnosi rangi architektonicznej omawianego zespołu. Podkreślono przy tym, że obiekt w toku użytkowania uległ przekształceniom, które zatępiły pierwotny układ przestrzenny wewnątrz oraz wyraz architektoniczny zespołu. Dostrzeżono natomiast walory zachowanych elementów wystroju wewnątrz budynków dworcowych oraz wiat nad peronami nr 2, 3, 4, jako świadków historii (zostało to uwzględnione przez organ konserwatorski, który odrębnymi decyzjami wpisał te elementy do rejestru zabytków). W przywołanych wyżej opiniach dokonano także oceny walorów przestrzennych omawianego kompleksu budynków, wskazując przede wszystkim na konieczność zachowania dominanty w miejscu budynku biurowego. Jednocześnie nie uznano, aby konieczne było bezwzględne zachowanie dotychczasowego budynku biurowca, którego architektura odwołuje się do zasad określonych przez Le Corbusiera, jednakże w wydaniu olsztyńskim brak mu lekkości (por. Barełkowski, 2017).

Na podstawie powyższych ustaleń, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, podzielił stanowisko Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wyrażone w zaskarżonej decyzji. W ocenie organu drugiej instancji kompleks dworca głównego PKP i PKS wraz z przylegającym budynkiem biurowym i zadaszeniami wejściowymi, położony przy Placu Konstytucji 3 Maja w Olsztynie, choć odznacza się walorem dokumentacyjnym, to nie jest obiektem na tyle cennym, aby wymagał ochrony konserwatorskiej w formie wpisu do rejestru zabytków. Przedmiotowy zespół budowlany jest charakterystycznym lecz przeciętnym przykładem architektury doby PRL, a dokonane w nim przekształcenia dodatkowo zdegradowały pierwotny wyraz architektoniczny oraz obniżyły reprezentację autentycznych rozwiązań projektowych. Zespół ten posiada nikłe wartości historyczne jako symbol rozwoju Olsztyna, bowiem zmiany społeczne i uprzemysłowienie tego miasta oraz wynikające z tego dawne potrzeby komunikacyjne ludności nie stanowią dobra, ani wydarzenia, które wymaga szczególnego upamiętnienia. W aspekcie wartości artystycznych, należy stwierdzić, że zespół ten nie jest realizacją wyznaczającą nowe trendy w architekturze, czy też wykorzystującą w sposób ponadprzeciętny katalog rozwiązań architektonicznych. Samo zastosowanie zasady „złotego podziału”, czy adaptacja zasad Le Corbusiera jest niewystarczającym argumentem za uznaniem ww. zespołu za wyjątkowy. Natomiast walor naukowy obiektu, jako realizacji z dorobku arch. Zygmunta Kłopotckiego, nie wymaga ochrony prawnej przedmiotowego zespołu, ponieważ w sposób wyczerpujący może być zachowany poprzez wykonanie szczegółowej inwentaryzacji i dokumentacji konserwatorskiej, a ponadto jest reprezentowany przez dokumenty archiwalne.

Jednocześnie nawiązując do argumentacji organizacji społecznych, które wniosły odwołania od decyzji z 12.06.2019 r., należy wskazać, że spełnienie przez omawiany kompleks części kryteriów określonych w ustawowej definicji historycznego zespołu budowlanego (art. 3 pkt 13 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) tj. jednego autora, czasu powstania, materiału, funkcji, czy domniemanego związku z wydarzeniami historycznymi, nie obliguje do uznania, że ww. kompleks posiada wartości zabytkowe, wymagające ochrony konserwatorskiej. Walory te charakteryzują dany rodzaj zabytku nieruchomego i wskazują na jego komponenty lecz nie przesądzają o konieczności wpisania każdego historycznego zespołu budowlanego do rejestru zabytków. Zauważyć trzeba przy

tym, że ustalenie wartości historycznych, artystycznych i naukowych danego obiektu, nie wyklucza jednak użycia do ich określenia kryteriów pomocniczych. Wybrane przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Zabytków przesłanki m.in.: „nowatorstwo technologiczne i architektoniczne, dobrej jakości materiały, uznanie współczesnych” składają się na szereg okoliczności stanu faktycznego sprawy, który definiuje wartości ustawowe przedmiotowego kompleksu zabudowy. Istotnym jest, że ustalenia faktyczne sprawy odnoszą się do aktualnego stanu zachowania danego zabytku. Organ ochrony zabytków nie ocenia wartości obiektu w jego fazie projektowej lub na podstawie niezachowanych rozwiązań pierwotnych, ani tym bardziej na podstawie projektów dotyczących przyszłych inwestycji. W świetle powyższego należy wyjaśnić, że do rejestru zabytków wpisywany jest zabytek w formie istniejącej w momencie wydania decyzji administracyjnej w tej sprawie. Stąd istotna jest ocena, jaki wpływ na oryginalną substancję zabytkową danego obiektu mają dokonane w nim przekształcenia. Przekształcenia są bowiem traktowane, jako nawarstwienia historyczne, trwale związane z tym obiektem, ponieważ wpis do rejestru zabytków nie daje narzędzi prawnych do skutecznego nakazania odtworzenia formy, czy wystroju zabytku sprzed daty tego wpisu. Organ ochrony zabytków poprzez wpisanie zabytku do rejestru tworzy warunki prawne, w których prymat mają działania ochronne i konserwatorskie istniejącej substancji materialnej obiektu. Oznacza to, że sugerowany przez organizacje społeczne „remont” z modernizacją zespołu stoi w sprzeczności z ww. zasadą ochrony zabytków, ponieważ nie uwzględnia stanu obecnego obiektu, dążąc do jego wtórnej kreacji i kolejnych ingerencji w substancję budowlaną. Ponadto, dodać należy, że walory wyłącznie estetyczne, jako pojęcie nieostre, nie są kategorią rozpatrywaną przez organy ochrony zabytków, w toku postępowania w sprawie wpisania zabytku do rejestru.

W świetle powyższych zasad prawnej ochrony zabytków, organ odwoławczy uznał, iż Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków w sposób prawidłowy i zgodny z konstytucyjną zasadą proporcjonalności ustalił, że interes społeczny nie wymaga objęcia omawianego kompleksu ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków. Niesłuszne jest bowiem przekonanie organizacji społecznych o stałej nadrzędności interesu społecznego rozumianego jako ochrona dziedzictwa kulturowego, nad innymi jego aspektami uwzględniającymi zasadę zrównoważonego rozwoju, w sytuacji gdy dotyczy to sprawy, w której ustalono, iż obiekt nie posiada wyjątkowych wartości historycznych, artystycznych lub naukowych.

W ocenie organu drugiej instancji, zarzuty organizacji społecznych dotyczące braku stosownego uzasadnienia faktycznego zaskarżonej decyzji są nietrafne. Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków w sposób jasny wyjaśnił, jakie okoliczności faktyczne - poparte dowodami - legły u podstaw rozstrzygnięcia podjętego w decyzji z 12.06.2019 r. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że decyzja administracyjna nie jest publikacją monograficzną danego obiektu, lecz aktem woli Państwa reprezentowanego przez organ administracji publicznej. Organizacje społeczne odmiennie od organu konserwatorskiego interpretują treści opinii specjalistycznych znajdujących się w aktach sprawy, pomijając ich wnioski. Jednocześnie organizacje te w toku postępowania nie przedłożyły żadnych kontropinii przygotowanych przez biegłego lub eksperta, aby poprzeć swoje twierdzenia. Wprawdzie w aktach sprawy znajduje się wniesione przez Stowarzyszenie Architektów Polskich Oddział Olsztyn stanowisko wyrażone przez prof. Roberta Trabę p.n. „Oryginalność-tradycja-obywatelskość. Trzy argumenty za zachowaniem olsztyńskiego Dworca Głównego”, jednakże treść tej deklaracji odnosi się w znaczącej części do zjawisk socjologicznych, a nie zabytkoznawczych. Dodać należy, że podnoszona przez organizacje społeczne okoliczność, iż niektóre przywoływane w opiniach specjalistycznych cenne realizacje powojennego modernizmu nie istnieją bądź zostały gruntownie przekształcone, nie powoduje, że wartości

przypisywane niezachowanym obiektom automatycznie należy przenosić na inne realizacje z tej samej epoki.

Reasumując, w ocenie organu odwoławczego okoliczności wykazane przez organ pierwszej instancji w toku postępowania wyjaśniającego dowodzą zasadności decyzji o odmowie wpisania do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego kompleksu dworca głównego PKP i PKS wraz z przylegającym budynkiem biurowym i zadaszeniami wejściowymi, położonego przy Placu Konstytucji 3 Maja w Olsztynie. Wobec powyższego, stosownie do art. 138 § 1 pkt 1 k.p.a., Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego utrzymał w mocy decyzję wydaną przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w dniu 12.06.2019 r.

W tym stanie rzeczy należało orzec, jak w rozstrzygnięciu.

Decyzja niniejsza jest ostateczna w administracyjnym toku instancji.

Strona, która uważałaby, że decyzja ta narusza prawo, może – zgodnie z przepisem art. 53 § 1 i art. 54 § 1 ustawy z 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (j.t. Dz. U. 2018, 1302) – wnieść na tę decyzję skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji. Skargę wnosi się za pośrednictwem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa).

Wpis sądowy od skargi wynosi 200 zł. Stronie, na jej wniosek złożony przed wszczęciem postępowania lub w toku postępowania, może być przyznane prawo pomocy. Prawo pomocy obejmuje zwolnienie od kosztów sądowych w całości lub w części oraz ustanowienie adwokata albo radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego. Wniosek o przyznanie prawa pomocy wolny jest od opłat sądowych.

Z up. Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego
Podsekretarz Stanu
Generalny Konserwator Zabytków

Magdalena Gawin

Otrzymują:

1. Skarb Państwa – reprezentowany przez Prezydenta Olsztyna (doręczenie na adres ESP: /urzedmiastaolsztyn/SkrytkaESP)
2. Przewozy Regionalne Sp. z o.o., ul. Wileńska 14a, 03-414 Warszawa
3. Polskie Koleje Państwowe S.A., Al. Jerozolimskie 142A, 02-305 Warszawa
4. radca prawny Dawid Mosler – pełnomocnik Dworzec Nieruchomości Sp. z o.o., Kancelaria Radcy Prawnego Dawida Moslera, ul. Ciszewskiego 15, IV p., 02-777 Warszawa
5. Stowarzyszenie Forum Rozwoju Olsztyna, ul. Jagiellońska 55D/11, 10-283 Olsztyn
6. Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków Oddz. Warmińsko-Mazurski, ul. Zamkowa 2, 10-074 Olsztyn
7. Stowarzyszenie Architektów Polskich Oddz. w Olsztynie, ul. Kollątaja 14, 10-034 Olsztyn
8. Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków
9. a/a DOZ
10. a/a

Do wiadomości

1. Przewozy Regionalne Sp. z o.o. Oddz. Warmińsko-Mazurski, ul. Lubelska 46, 10-409 Olsztyn
2. PKP S.A. Oddział Gospodarowania Nieruchomościami w Gdańsku, ul. Dyrekcyjna 2/4, 80-958 Gdańsk
3. Narodowy Instytut Dziedzictwa